

VERSLAG VAN DE VERENIGING STAD EN LANDE OVER 2019

Bestuurssamenstelling en -werkzaamheden

In het verslagjaar 2019 zijn er geen veranderingen opgetreden in de samenstelling van het bestuur, dat bestaat uit de volgende personen:

- dhr. drs. E. de Jonge (voorzitter; tevens redactie jaarboek en fondsenwerving);
- dhr. dr. D.T. Broersma (penningmeester en contacten monumentencommissie);
- dhr. dr. A. Buursma (secretaris; tevens redactie tijdschrift en excursies);
- mevr. drs. F. de Jongh (PR, Dag van de Groninger Geschiedenis, website en educatie);
- mevr. D. van der Wal MA (Lezingencommissie).

In de loop van 2019 vergaderde het bestuur vijf maal. Zoals voorheen kenden de agenda's de gebruikelijke vaste onderdelen: contacten met de drukker, bestuurszaken (mutaties en verdeling portefeuilles), financiën, ledenwerving, de jaarvergadering, de website, publicaties: tijdschrift en jaarboek, Dag van de Groninger Geschiedenis, lezingen en excursies en monumentenfonds.

In maart 2019 werd, vooruitlopend op de Algemene Ledenvergadering (ALV), door de penningmeester en de kascommissie geconstateerd dat de vereniging over 2018 een aanzienlijk verlies heeft geleden, wat voornamelijk op het conto komt van de publicaties en de verzendkosten. In verband daarmee is in de loop van 2019 gekeken naar mogelijkheden om de uitgaven te beperken en de inkomsten te verhogen. Wat het verlagen van de uitgaven betreft is alvast besloten om de voor- en najaarsmailing voor respectievelijk contributiebetaling en voorjaarsexcusie en monumentenfonds en najaarsexcursie (alsmede lezingenprogramma's en verdere mededelingen) af te schaffen en voortaan deze zaken mee te zenden als bijsluiters met het tijdschrift. Ter vermeerdering van de inkomsten is voorgesteld de contributie te verhogen. Aangezien Stad en Lande een vereniging is, moet dit onderwerp statutair worden behandeld in een algemene ledenvergadering. Daartoe is een oproep meegezonden met het septembernummer van het tijdschrift. Tijdens een extra ALV is besloten de contributie te verhogen met € 4,- en daarnaast bezuinigingen door te voeren, zoals de al doorgevoerde afschaffing van de voor- en najaarsmailing en voorts stappen om de inkomsten te verhogen door onder meer het extern financieren van publicaties, zoals een aflevering van het tijdschrift als 'themanummer'.

Ledental

Het ledental was de afgelopen jaren vrij constant: rond de 1030-1040. Dit verslagjaar is daar helaas snel verandering in gekomen. Waren er in het begin van 2019 nog 1040 leden; in de aanvang van 2020 was dat aantal geslonken naar 2003: een afname van 37. Er kwamen wel nieuwe leden bij, maar onvoldoende om de opzeggingen te compenseren.

Voor het bestuur is dit een belangrijke reden om zich te beraden over deze ontwikkelingen en op basis van analyse en daaraan verbonden voorstellen te trachten deze tendens een halt toe te roepen en uiteraard liefst weer een stijgende lijn te bewerkstelligen.

Lezingenprogramma en –commissie

Net als in voorgaande jaren organiseerde Stad en Lande in 2019 samen met de Groninger Archieven en de NGV-afdeling Groningen twee reeksen lezingen. Mevr. Van der Wal en verenigingslid dhr. dr. G. de Vries maakten namens de vereniging deel uit van de lezingencommissie.

Het lezingenprogramma 2019 startte op 30 januari. Arjen Dijkstra sprak deze avond over Eise Eisinga (1744-1828), de bouwer van het beroemde Friese Planetarium in Franeker. Eisinga woonde enkele jaren in Visvliet en had een Gronings netwerk. De Algemene Ledenvergadering vond plaats op woensdag 3 april. Aansluitend vertelde Annet Nieuwhof over het dagelijks leven op terpen en wierden. De vroege wierdebewoners waren grotendeels zelfvoorzienend en haalden bijna alles wat ze nodig hadden uit hun directe omgeving. Op 24 april stond de Afsluiting van de Lauwerszee centraal, dit jaar 50 jaar geleden. Albert Buursma sprak over het verdriet van Zoutkamp, over de lobby voor de

afsluiting en het protest van de Zoutkamper vissers. Dineke van der Wal liet aan de hand van fotoreportages van Persfotobureau D. van der Veen zien hoe de afsluiting destijds in beeld werd gebracht.

De lezingenreeks in het najaar bestond uit vier avonden. Op 25 september nam Redmer Alma ons mee naar het Zweedse hof en vertelde over het leven van Occa Johanna Ripperda (1619-1669), de meest bereisde Groningse in haar eeuw. De avond van 16 oktober stond in het teken van het *Historisch Jaarboek Groningen*. Barbara Henkes vertelde tijdens deze avond over het project 'Sporen van het slavernijverleden in Groningen'. Daarnaast besteedde Ko Lenting aandacht aan de ontwikkeling, bebouwing en uitbreiding van de Bellingwolderschans. Sipke de Wind sprak op 30 oktober over Groningen als garnizoensstad van de bezetter 1940-1945. Vijf jaar lang stond Groningen onder toezicht van de bezetter vanuit de *Wehrmacht* en de *Ortskommandantur*. Na 'Dolle Dinsdag' groeide de garnizoensstad bovendien spectaculair. Dit had grote gevolgen voor het dagelijks leven in de stad. Tot slot gunde Rienk Bijma ons op 27 november een blik achter de voordeur van 'Een Deftig Huys bij de Noorderhaven'. Gebouwd in 1733 in de toenmalige Spinhuisstraat hoorde het huis bij de tegenoverliggende raffinaderij waar West-Indische rietsuiker verwerkt werd. Later woonden er graanhandelaren, fabrikanten en predikanten en maakte een latere Nobelprijswinnaar er zijn eerste wiskundesommen.

Excursies

De voorjaarsexcursie dit jaar, met excursieleider Albert Buursma (tevens gids, samen met dhr. Pieter Dekker van het rondvaartbedrijf), was – gezien het succes van de vaartocht over het Reitdiep, vorig jaar – weer een tocht over het water. Ditmaal van Blauwestad (Midwolda) naar Wedderveer. Deze dagtocht bestond uit een rondvaart met toelichting over het Oldambtmeer (bij Blauwestad), gevolgd door een vaartocht naar Winschoten, met aldaar een lunch, gevolgd door een stadswandeling. Verder bestond het middagprogramma over een aansluitende vaartocht naar Wedderveer. Vandaar volgde de terugreis naar Groningen.

De najaarsexcursie stond in het teken van 'Lijnen trekken in de noordelijke geschiedenis; over de Semslinie en de 'Friese Beemster'. Met gids dhr. dr. Kees Kuiken ging het gezelschap van deze dagexcursie naar Franeker waar na een korte rondwandeling en een bezoek aan de Martinikerk koffie werd gedronken in de Academiestad. Vandaar voerde de tocht naar Het Bildt met een wandeling bij Westhoek, gevolgd door een Bildts 'broadsy' op Zwarte Haan. Daarna werd een bezoek gebracht aan de Van Harenskerk in St. Annaparochie en aan archeologisch steunpunt 'Aerden Plaets' te Oude Bildtzijl, afgesloten met koffie/thee en koek in het Graauwe Paard aldaar.

Monumentenfonds en -commissie

In de samenstelling van de monumentencommissie trad dit jaar een wijziging op. Na het betreunde overlijden, einde vorig jaar, van bouwhistoricus dhr. ir. Jan Battjes is in de loop van dit verslagjaar op voorstel van de commissie dhr. Jim Klingers als opvolger benoemd. Ook dhr. Klingers is bouwhistoricus. Hij heeft veel kennis van de Groninger bouwhistorie. In 2019 onderzocht hij in opdracht van het Klooster Ter Apel de bouwgeschiedenis van dat complex.

Jaarlijks vraagt de Vereniging Stad en Lande de leden om een bijdrage voor het monumentenfonds. Zo kunnen gelden beschikbaar gesteld worden voor de conservering en/of het herstel van kleine objecten met regionaal-historische betekenis.

De bijdragen aan het monumentenfonds over 2019 waren bestemd voor een gedeelte van de restauratie van het Freytagorgel in de kerk van Warffum, in dit geval voor het schilderen van de balustrade in de oorspronkelijke kleuren (€ 2.117); en voor de restauratie van de kerk van Tjamsweer, hierbij ging het om een bijdrage voor het herstel van zes gebroken glazen in het koorhek (€ 1.450).

Publicaties - a) Algemeen

Vanaf 2017 worden de publicatie van Stad en Lande, het tijdschrift en het jaarboek, weer gedrukt bij Marne Drukkers te Leens/Groningen, waar het blad zes jaar voordien ook werd gedrukt. Sinds 2018 worden losse nummers van het tijdschrift maar ook het Jaarboek weer verspreid via de boekhandels, door Peter van Berge.

Publicaties - b) Tijdschrift

Evenals voorgaande jaren zijn weer vier nummers verschenen van het tijdschrift *Stad & Lande*. De oplage bedraagt 1300 stuks. De vaste omvang bedraagt 44 pagina's, inclusief vier pagina's omslag. Zoals gebruikelijk werd met deze jaargang de bibliografie van Groningen verrijkt met een twee dozijn artikelen en een aantal vaste rubrieken: het interview, een column en recensies betreffende exposities en boeken.

Voor degenen die geïnteresseerd zijn in (cultuur)geschiedenis van Groningen is het blad een belangrijke informatiebron, maar niet in de laatste plaats is het ook een belangrijk platform voor degenen die daarover de willen publiceren.

De redactiesamenstelling bleef dit jaar ongewijzigd: dr. D.T Broersma, dr. A. Buursma, mevr. drs. T. de Danschutter, dhr. dr. H. Feenstra, dhr. dr. E. Knol, dhr. drs. H. Perton en dhr. drs. P. Riem. De heren Perton en Buursma vormen de eindredactie.

Vaste medewerkers zijn mevr. drs. A. Noordhof-Hoorn (column) als opvolgster van drs. M. Hillinga (terwijl Perton tijdelijk waarnam). Voorts dhr. drs. R. Janssen (recensies), mevr. B. Tanja (interviews) en mevr. D. van der Wal MA (museumrubriek). Verder is er een viertal regiocorrespondenten: dhr. drs. J. Hillenga (Fivelingo), mevr. drs. M. Kruijswijk (Oldambt), dhr. drs. H. Perton (stad Groningen), dhr. drs. T. Ufkes (Westerkwartier).

Publicaties - c) Jaarboek

Het andere, belangrijke, publicatiepodium van de vereniging, voor de regionale geschiedenis van Groningen, is het *Historisch Jaarboek Groningen*.

De redactie van het *Jaarboek* onderging in 2019 een wijziging door het overlijden van de zeer gewaardeerde redactiesecretaris dhr. dr. Erwin Karel in de loop van het jaar. Het jaarboek begint daarom met een in memoriam voor hem, geschreven door dhr. dr. Richard Paping en dhr. dr. Vincent Tassenaar.

De vacant geworden functie van redactiesecretaris werd tijdelijk waargenomen door dhr. Lieuwe Jongsma MA. Voorts bestond de redactie uit: mevr. prof. dr. Catrien Santing (voorzitter), dhr. dr. Daniël Broersma, mevr. drs. Jona van Keulen, dhr. dr. Stefan van der Poel, dhr. drs. Harry Perton (eind- en beeldredactie) en dhr. drs. Michiel Rooke.

De uitgave in 2019 bevat voorts een zevental artikelen: Zweder von Martels, 'Eggerik Phebens (1556-1615), de man en zijn kroniek'; Barbara Henkes, 'Groninger betrokkenheid bij het slavernijverleden'; Minke Bosch, 'Groningers in de Hall of fame. Een inblikje in de tentoonstelling *Strijd! 100 jaar Vrouwenkiesrecht* in het Groninger Museum'; Annejet Fransen, 'Dominee tussen dogma en Doorbraak. Hervormde predikanten van het Hogeland en het Oldambt over het socialisme'; Mark Otten, "'Pretstad Groningen". Hoe de sixties zich ontplooiden in Stad en Ommelanden'; Erwin H. Karel, "'De rel om de bel": bodemdaling in Groningen door gaswinning 1959-1984'; Stefan van der Poel, 'Priester in een sjoel. Herman Verbeek (1936-2013)'.
'

Ten slotte wordt het jaarboek afgesloten met de twee vaste rubrieken: 'Cultureel Erfgoed' (2017) door redactielid Michiel Rooke en het jaarlijkse literatuuroverzicht, door de redactieleden Lieuwe Jongsma en Jona van Keulen. Deze publicatie werd – als voorheen - gepresenteerd tijdens de Dag van de Groninger Geschiedenis.

Het Jaarboek neemt in de wereld van wetenschappelijke publicaties een respectabele positie in vanwege de zogenaamde 'C-status', die inhoudt dat een aantal artikelen onder 'peer review' valt, dat wil zeggen dat ze een wetenschappelijke toets der kritiek hebben doorstaan.

Activiteiten

Evenals in voorgaande jaren was Stad en Lande betrokken bij de organisatie van de Dag van de Groninger Geschiedenis. Tijdens de 'Dag' was de vereniging verantwoordelijk voor de lezingen, ditmaal in Cascadeplein 6.

Het thema van de landelijke Maand van de Geschiedenis, waarop de Dag van de Groninger Geschiedenis wordt gebaseerd, was ditmaal 'Zij/Hij'. Het bezoekersaantal van deze druk bezochte activiteit is de laatste jaren omstreeks 2500.

De voorbereidingsgroep van de deelnemende instellingen is samengesteld als volgt: RHC Groninger Archieven, Huis van de Groninger Cultuur, Groninger Museum, Groninger Forum, GAVA, Noordelijk Scheepvaartmuseum en Stad en Lande. Laatstgenoemde organisatie werd vertegenwoordigd door mevr. drs. F. de Jongh. Voorafgaand aan de Dag en op de Dag zelf waren 'vaste' vrijwilligers van de vereniging actief bij de voorbereiding en uitvoering, alsmede een groep 'extra' hulptroepen.

Website

Webmaster mevr. F. de Jongh actualiseerde de website ook in 2019 geregeld met nieuwe informatie. In 2018 bleek dat de website dringend aan vernieuwing toe is, omdat er allerlei gebreken optreden. In de loop van 2019 zijn daartoe plannen gemaakt. Einde 2019 bleek de website niet goed te functioneren en zijn daarop enkele noodoplossingen toegepast. Het bestuur werkt aan vernieuwing van de website.

Bedrijvenfonds en 'Stad en Lande Fonds'

Stad en Lande heeft al vele jaren een bedrijvenfonds, bedoeld voor het meefinancieren van de verenigingsactiviteiten, in het bijzonder publicaties. Ondernemers kunnen tegen betaling van een minimale jaarlijkse donatie van € 250 lid worden van dit fonds. Daarvoor krijgen zij viermaal jaarlijks een advertentie op de achterzijde van het tijdschrift, voorts een aantal exemplaren van dat tijdschrift en het jaarboek, alsmede uitnodigingen voor verschillende activiteiten. Sinds 2011 is het aantal bedrijven dat adverteert drie. Er wordt gestreefd naar uitbreiding.

Daarnaast is er het 'Stad en Lande Fonds', voor degenen die de vereniging willen steunen met legaten en giften. Contactpersoon voor beide fondsen is voorzitter dhr. E. de Jonge.